

УДК 327.5(94:73:410):355.02(5-17)  
DOI: 10.20535/2307-5244.60.2025.338338

**О. В. Зернецька**

ORCID: 0000-0002-6686-6267

*Державна установа «Інститут всесвітньої історії  
Національної Академії Наук України»*

**І. М. Ветринський**

ORCID: 0000-0003-2867-291X

*Державна установа «Інститут всесвітньої історії  
Національної Академії Наук України»*

**O. Zernetska**

*the State Institution «Institute of World History of the National Academy  
of Sciences of Ukraine»*

**I. Vietrynskyi**

*the State Institution «Institute of World History of the National Academy  
of Sciences of Ukraine»*

## **УЧАСТЬ АВСТРАЛІЇ В AUKUS ТА СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ АЛЬЯНСУ В ПІДТРИМАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ І ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

*Strategic Significance of AUKUS in Maintaining Regional  
and Global Security*

Проаналізовано стратегічність AUKUS у контексті посилення глобальної конкуренції демократій і автократій, яка суттєво впливає на безпекове середовище в Індо-Тихоокеанському регіоні. Конфронтаційність політики КНР та відверто агресивна зовнішня політика КНДР потребують зусиль для їхнього ефективного стримування. На базі аналізу урядових документів та архівних матеріалів країн — членів альянсу AUKUS виявлено особливості реалізації стратегічної оборонної програми щодо забезпечення Австралії атомними підводними човнами та ін. У статті підкреслюється важливість AUKUS як моделі безпекової співпраці в контексті гібридної агресії автократій, зокрема регулярних пошкоджень об'єктів критичної підводної інфраструктури — електричних і комунікаційних кабелів, що поєднують держави й континенти. Окремо розглянуто аспект публічної дипломатії в контексті інформаційного забезпечення розвитку AUKUS.

**Ключові слова:** AUKUS; Австралія; Велика Британія; США; Китай; Україна; геополітика; міжнародна безпека.

*The strategic nature of AUKUS is revealed in the context of increasing global competition between democracies and autocracies, which significantly impacts*

*the security environment in the Indo-Pacific region. The confrontational nature of China's policy and the openly aggressive foreign policy of North Korea require efforts to ensure effective deterrence. Based on the analysis of government documents and archival materials from the member countries of the AUKUS alliance, the features of the strategic defense program aimed at providing Australia with nuclear submarines, among other aspects, have been identified. On August 5, 2024, the Naval Nuclear Propulsion Cooperation Agreement was signed in Washington, replacing the previous Naval Nuclear Propulsion Information Exchange Agreement of 2022. This new agreement allows the UK and the US to transfer special materials and equipment for future Australian nuclear submarines, while also maintaining the possibility of exchanging sensitive defense information. Strengthening defense cooperation between democratic states, including the formation of military-political alliances and the exchange of defense technologies, is currently the foundation of the policy of deterrence and countering aggressive authoritarian regimes, both in the Indo-Pacific and other regions of the world. NATO's enlargement to include Finland and Sweden, as well as active military and technical support for Ukraine to counter Russian aggression, is an example of such a deterrence policy in Europe. The article emphasizes the importance of AUKUS as a model of security cooperation in the context of hybrid aggression by autocracies, particularly in relation to the regular damage to critical undersea infrastructure, such as electrical and communication cables that connect states and continents. An aspect of public diplomacy in the context of information support for the development of AUKUS is also discussed. As communication tools increasingly play a central role in promoting the strategic and security interests of states, the quality of public diplomacy becomes particularly important, especially in countering hostile information and propaganda attacks.*

**Keywords:** AUKUS; Australia; UK; USA; China; Ukraine; geopolitics; international security.

*Вступ.* Сучасний стан міжнародної системи далекий від стабільності й рівноваги. Агресивна політика авторитарних країн змушує пригадати події попередніх світових воєн, коли накопичення конфліктного потенціалу в міжнародних відносинах наближало загрозу глобальних потрясінь. Одним з інструментів зменшення ризиків для національної безпеки окремих держав, зокрема в контексті зовнішньої загрози, є створення військово-політичних союзів. Після Другої світової війни в різних регіонах світу з'явилося чимало оборонних інтеграційних утворень. Однак практика показала, що їхня стійкість і ефективність залежить не лише від зовнішньополітичної доцільності, а й від спорідненості ціннісних та ідеологічних орієнтирів держав-членів. Так, можна констатувати, що союзи демократичних країн (наприклад, NATO, ANZUS тощо), демонструють відданість спільним цілям і завданням

протягом багатьох десятиліть. Австралія, Сполучене Королівство й США є представниками англо-саксонського світу та мають давню історію політичної й оборонної взаємодії, тож створення 2021 р. блоку AUKUS (його назва походить від перших букв у назвах згаданих країн) стало ще одним форматом співпраці трьох держав і відповіддю на актуальні безпекові виклики в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Для нашої держави тематика військово-політичних союзів є особливо актуальною. Більш, ніж два десятиліття зовнішньополітичної невизначеності та спроб реалізувати «багатовекторність» призвели до того, що 2014 р. Україна опинилася наодинці в момент початку російської агресії в Криму й на сході країни. Подальші кроки української влади щодо зближення з євроатлантичними структурами мали однозначно позитивні наслідки, проте виявилися дещо запізнілими та не дали змоги швидко зупинити широкомасштабне вторгнення РФ на початку 2022 р. Сьогодні прагнення приєднатися до західних інтеграційних утворень НАТО і ЄС є одним із беззаперечних пріоритетів України, що закріплене в Конституції держави. Тож вивчення досвіду взаємодії країн колективного Заходу в рамках військово-політичних союзів залишається серед актуальних завдань політиків і науковців.

Зважаючи на відносно нетривале існування альянсу, історіографічна база питання доволі обмежена. Також, оскільки створення AUKUS має геостратегічне значення, оцінки експертів та науковців можуть бути дещо ідеологізованими й залежати від регіону, який представляє експерт. Так, М. Ченг відзначає, що англосаксонський пакт порушив регіональну стабільність, посилив напруженість і може спровокувати ескалацію гонки озброєнь, а також символізує підлив інститутів нерозповсюдження ядерної зброї (Cheng, M. 2022). Однак позиція автора є певною мірою обмеженою, оскільки ґрунтується на занепокоєннях китайської сторони та не містить об'єктивного аналізу провокаційної стратегії КНР у регіоні. Натомість А. Алвіані зі співавторами, які розглядають передумови й обставини створення союзу з погляду неореалізму, вбачають в AUKUS інструмент для досягнення та захисту національних інтересів країн-засновниць (Alviani, A., Pedrason, R. & Sudibyo, R. 2023). Дослідження авторів — це зважений аналіз стратегічної ситуації в Індо-Тихоокеанському регіоні (ІТР), проте вони зосереджують увагу саме на кореляції актуальних подій з принципами неореалізму, ігноруючи, зокрема, організаційні аспекти самого договору. М. Тюркан вбачає в появі AUKUS початок нової ери блокового чи коаліційного протистояння в контексті балансу сил в ІТР. Автор вважає, що разом з QUAD — чотиристороннім діалогом з безпеки між США, Австралією, Індією та Японією, ці союзи можуть вважатись одними з найважливіших компонентів загальної стратегії США в регіоні, спрямованої на підтримку регіонального порядку, і є відповід-

до на зростання агресивності КНР (Türkcan, M. L. 2022). Автору не можна дорікнути за ідеологізованість підходу, проте в центрі його уваги насамперед регіональний баланс сил і AUKUS як його елемент, а не глобальний чинник. Також можна виділити працю Е. Перо, присвячену можливим наслідкам укладення тристороннього пакту для Європи. Авторка сфокусувалася на реакції країн ЄС і зокрема Франції на створення AUKUS та проаналізувала природу й можливі наслідки напруженості між партнерами по НАТО через економічні аспекти безпекової угоди (Perot, E. 2021). Стаття є цікавою та демонструє складність відносин навіть серед традиційних союзників, проте авторка зосереджується переважно на євроатлантичному вимірі альянсу, а не на глобальній безпековій ситуації. Серед українських дослідників, які приділили увагу AUKUS, треба виділити О. Пошедіна (Пошедін, О. 2022, с. 123), а також А. Савенко й А. Омельченко (Савенко, А. & Омельченко, А. 2022, с. 432), які аналізують передумови та перспективи союзу в регіональному контексті. Обидві праці пропонують стратегічну панораму ІТР, проте, зважаючи на рік написання (2022), не можуть враховувати сучасні тенденції розвитку AUKUS та його впливу на глобальну й регіональну безпеку. Стратегічний контекст розвитку AUKUS розглядається в працях Є. Брайляна (Брайлян Є. 2023), А. Сичової (Сичова А. 2024, с. 48) та О. Пошедіна (Пошедін, О. 2024, с. 158), водночас альянс згадується в цих статтях радше як елемент системи, і не є центральним об'єктом дослідження.

*Наукова новизна* статті полягає в поєднанні аналізу особливостей розвитку договірної бази альянсу AUKUS та широкого міжнародно-політичного контексту його формування й діяльності, з акцентом на місце й роль Австралії.

*Джерельну базу* роботи становлять урядові документи країн-учасниць альянсу, а також довідкові й аналітичні матеріали, присвячені проблемам міжнародної безпеки.

*Методологія дослідження* ґрунтується насамперед на спостереженні за особливостями формування нової безпекової архітектури Індо-Тихоокеанського регіону, зокрема розвитком оборонних альянсів. Міждисциплінарний підхід із використанням методів історії та політології дав змогу простежити еволюцію підходів до забезпечення національної безпеки Австралії в регіональному контексті. Для аналізу передумов і моделювання можливих наслідків трансформації безпекового простору в Індо-Тихоокеанському регіоні застосовується історико-системний метод. Для оцінки безпекових стратегій провідних акторів ІТР, а також аналізу підходів до інформаційного забезпечення формування НАТО й AUKUS було використано історико-порівняльний метод. За допомогою контент-аналізу вдалося простежити етапи розвитку нормативної бази, щодо AUKUS. Доповнюють методологічну базу дослідження загальнонаукові методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції.

*Метою статті є визначити ключові особливості розвитку політико-правової основи блоку AUKUS, передумови створення альянсу та перспективи його діяльності в контексті гарантування безпеки Австралії та впливу на регіональну й глобальну стабільність.*

*Виклад основного матеріалу.* Тристороннє безпекове партнерство між Австралією, Великою Британією й Сполученими Штатами було започатковане 2021 р. Офіційно про створення AUKUS було повідомлено 15 вересня 2021 р. Головною метою цієї ініціативи є розбудувати тісну співпрацю між трьома країнами для підвищення спільних оборонних можливостей. Два ключові напрями партнерства включають підводні технології, а також сучасні передові розробки, зокрема штучний інтелект і квантові технології<sup>1</sup>. Про заснування пакту оголосили під час спільної конференції голів урядів трьох країн у Білому домі.

Першою ініціативою в рамках AUKUS стало зобов'язання щодо спільної підтримки Австралії в придбанні атомних підводних човнів, що має збільшити військовий потенціал країни. Це життєво важливо для сприяння стабільності та захисту інтересів і цінностей держав-членів пакту в Індо-Тихоокеанському регіоні. Першим етапом реалізації ініціативи мала стати 18-місячна програма для визначення оптимального шляху надання Австралії згаданих можливостей<sup>2</sup>.

Відповідно до тристороннього графіку, британські й американські підводні човни мали б тимчасово базуватися в Австралії з 2027 р., а до початку 2030-х рр. Канберра планує набути від США кілька власних атомних субмарин. Також заплановано, що побудовані за британським проєктом нові підводні човни, відомі як SSN-AUKUS, мають прибути до Австралії наприкінці 2030-х рр. Завдяки участі в AUKUS Австралія має стати сьомою країною в світі, що матиме власні атомні субмарини й другою після Великої Британії, хто отримає від США доступ до цієї технології. Ці заходи покликані на чверть збільшити розмір підводного флоту союзників на заході Тихого океану порівняно з рівнем 2021 р. (Kenny, M. 2024).

В рамках реалізації цілей і завдань AUKUS 22 листопада 2021 р. в Канберрі було підписано тристоронню Угоду щодо обміну інформацією про ядерні двигуни у ВМС. Договір набув чинності 8 лютого 2022 р. Угодою передбачено, що Сполучене Королівство (Велика Британія), Сполучені Штати Америки (США) й Австралія обмінюватимуться інформацією про військово-морські ядерні силові установки в рамках продовження 18-місячної фази дослідження підводних човнів AUKUS. Договір передбачав, що він діятиме до 31 грудня 2023 р. з можливістю пролонгації, що відповідає

<sup>1</sup> AUKUS Security Partnership. House of Lords Library. URL: <https://salo.li/bfc9a44>

<sup>2</sup> UK/Australia/USA: Agreement for the Exchange of Naval Nuclear Propulsion Information [MS No.8/2021] Foreign, Commonwealth & Development Office. URL: <https://salo.li/668234C>

обсягу початкової 18-місячної тристоронньої програми. В рамках договору не передбачено передавання морської ядерної рухової установки, проте обмін цією інформацією є необхідною умовою для розвитку спільної ініціативи з набуття Канберрою підводних човнів. Підписати цей договір було також необхідно, бо передавання подібних технологій обмежене внутрішнім законодавством США і може бути розголошене іноземним державам лише за наявності відповідної угоди<sup>1</sup>.

Підписання тристороннього договору стало для Австралії знаковою подією, що засвідчила безпрецедентну довіру між країнами-підписантками та позначила принципово новий етап їхньої військово-стратегічної інтеграції. Подібного результату неможливо було б досягти на двосторонньому рівні, позаяк угода між США та Великою Британією про співпрацю щодо використання атомної енергії для взаємної оборони від 1958 р. (MDA) забороняє Сполученому Королівству й США розголошувати обмежену інформацію про морські ядерні двигуни іншим країнам без спеціального дозволу. Отже, ця Угода покликана забезпечити основу для обміну чутливою інформацією. Сторони домовилися, що після завершення 18-місячної програми, в рамках якої було укладено цей договір, необхідно буде укласти наступну угоду, яка стане основою для передавання Австралії ядерної силової установки та в подальшому й самих підводних човнів.

Наступним практичним кроком у напрямку реалізації домовленостей у рамках AUKUS стало підписання на рівні урядів Австралії, Сполученого Королівства та США Угоди про співпрацю щодо військово-морських ядерних двигунів 5 серпня 2024 р. у Вашингтоні. Угода має замінити попередній Договір про обмін інформацією про ядерні двигуни у BMC від 2022 р. Підписавши Угоду, сторони досягли згоди щодо важливих положень розвитку співпраці в рамках AUKUS, що дасть змогу розпочати практичні дії, щоб надати Австралії можливості для безпечного будівництва, експлуатації й обслуговування атомних підводних човнів зі звичайним озброєнням. Новий договір дасть Великій Британії та США змогу передавати спеціальні матеріали й обладнання для майбутніх австралійських атомних підводних човнів. Також він дасть партнерам по AUKUS змогу надалі комунікувати та обмінюватись інформацією відносно атомних підводних човнів. Угода покликана відіграти вирішальну роль у набутті Австралією суверенного потенціалу щодо вироблення й експлуатації атомних підводних човнів з 2030-х рр., передавання човнів класу Virginia від США до Австралії, а також отримання від Сполученого Королівства спеціального обладнання для використання на майбутніх підводних човнах типу SSNAUKUS. Заходи, передбачені за Угодою, допоможуть Канберрі підготуватися до розгортання ротаційно-

<sup>1</sup> UK/Australia/USA: Agreement for the Exchange of Naval Nuclear Propulsion Information [MS No.8/2021] Foreign, Commonwealth & Development Office. URL: <https://salo.li/8EB4171>

го з'єднання підводних човнів на австралійській військово-морській базі «HMAS Stirling», запланованого на 2027 р. Передбачається ротаційна присутність до чотирьох підводних човнів класу Virginia зі США та одного човна класу Astute з Великої Британії<sup>1</sup>.

Підтримка партнерів по AUKUS, відповідно до зобов'язань, дасть Австралії змогу дотримуватися найвищих стандартів безпеки, захисту й нерозповсюдження під час освоєння й експлуатації атомних підводних човнів. Передбачається, що майбутні підводні човни типу SSNAUKUS будуватимуть на верфі Осборн у Південній Австралії та комплектуватимуть герметичними зварними силовими установками, які не потребуватимуть додаткової заправки протягом усього життєвого циклу підводного човна. Відповідно до позиції Канберри та її прихильності до глобального ядерного нерозповсюдження, Угода чітко виключає збагачення урану або переробку відпрацьованого ядерного палива на території Австралії в рамках AUKUS. Також договір забороняє партнерам будь-яку діяльність, що суперечить міжнародним зобов'язанням щодо нерозповсюдження. Відповідно сам договір також не суперечить міжнародним зобов'язанням Австралії, зокрема в рамках Договору щодо нерозповсюдження ядерної зброї, Договору про без'ядерну зону південної частини Тихого океану й австралійських угод про гарантії з Міжнародним агентством з атомної енергії. Тож як відповідальна сторона Австралія опікуватиметься всіма відходами, що з'являтимуться на її підводних човнах класу Virginia й SSN-AUKUS, проте не перероблятиме відпрацьоване ядерне паливо чи реактори зі США, Великої Британії чи інших країн<sup>2</sup>.

Створення безпекового альянсу AUKUS стало результатом багаторічної традиції союзницьких відносин між державами-членами. Історія цього партнерства дуже давня. Зокрема, Велика Британія була гарантом безпеки Австралії кілька століть із колоніальних часів (кінець XVIII — початок XX ст.). Саме безпекові інтереси стали одним з провідних чинників, що спонукав австралійські колонії об'єднатися наприкінці XIX ст. Попри конкуренцію та навіть певний антагонізм між австралійськими колоніями, було очевидно, що британська військова могутність на той час була беззаперечною й жодна європейська держава не ризикнула б зазіхнути на її володіння на п'ятому континенті (Фіцхардінг, Л. 1979). Британія своєю чергою прагнула, щоб Австралія була достатньо економічно потужною для створення власних збройних сил. Саме з цією метою Лондон іще 1870 р. вивів гарнізони з п'ятого континенту, залишаючись гарантом безпеки Австралії. З 1887 р. австралійські колонії долучилися до фінансування британської ескадри в австралійських територіальних водах (Макінтайр, С. 2020, с. 178). А на початку

<sup>1</sup> AUKUS Agreement for Cooperation on Naval Nuclear Propulsion. The Australian Submarine Agency. URL: <https://salo.li/5e5f805>

<sup>2</sup> AUKUS Agreement for Cooperation on Naval Nuclear Propulsion. The Australian Submarine Agency. URL: <https://salo.li/62e1f45>

XX ст. за активної підтримки Лондона було створено австралійський військово-морський флот. 1913 р. новий флот складався з флагмана — лінійного крейсера «Австралія», а також трьох легких крейсерів і трьох есмінців у той час, як ще кілька нових кораблів перебували на стадії будівництва. Всі кораблі австралійського флоту побудували британські компанії коштом Австралії<sup>1</sup>. Як бачимо, співпраця щодо спільної розбудови військово-морського флоту не є новою справою для британців і австралійців.

Лондон залишався гарантом безпеки Австралії аж до Другої світової війни, своєю чергою австралійські добровольці долучилися до багатьох військових кампаній Великої Британії, зокрема взяли участь у війні проти маорі в Новій Зеландії, підтримували британські експедиційні війська в Судані (1885 р.), долучилися до кампаній у Південній Африці (1899–1902 рр.) та Китаї (1900 р.) (Макінтайр, С. 2020, с. 181). Розуміючи, що безпека їх величезного та малонаселеного континенту залежить від британського військово-морського панування в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, австралійці палко підтримали вступ Британії в Першу світову війну (Бемон, Дж. 2015). Сотні тисяч австралійців воювали на різних фронтах у складі британських сил. Австралія прагнула позбутися німецької військової присутності в регіоні, позбавивши Німеччину контролю над колоніями, а також стримати посилення Японії, вплив якої після перемоги над Російською імперією різко зріс (Бемон, Дж. 2015).

Союзницькі відносини між Лондоном і Канберрою суттєво змінилися під час Другої світової війни. Австралія не очікувала бойових дій на своїй території та розраховувала, що британські флот і армія зможуть гарантувати безпеку п'ятого континенту. Однак реальність виявилася іншою: Британія сама потребувала допомоги, бо довго практично наодинці протистояла гітлерівській армії, яка суттєво посилилася, захопивши більшу частину західної Європи. Водночас японська експансія в регіоні створила пряму загрозу для Австралії, яка опинилася перед небезпекою вторгнення японських військ. У лютому 1942 р. Японія почала повітряні атаки на Північну Територію Австралії та її столицю — місто Дарвін. Зважаючи на масовість нальотів і масштаб руйнувань, атаку на Дарвін називають іще «австралійським Перл-Гарбором» (Льюїс, Т. 2003, с. 16). За наступні 20 місяців японці здійснили загалом 64 рейди на Північну Територію, з них 46 припали на Дарвін — головну базу австралійських ВВС у цьому районі (Льюїс, Т. 2003, с. 18).

Розуміючи, що допомоги від Лондона не буде, австралійський уряд звернувся по допомогу до Сполучених Штатів. Американці швидко відгукнулися на звернення Канберри й невдовзі на п'ятому континенті було розміщено штаб головнокомандувача американських сил у південно-східній частині Тихого океану генерала Д. Макаурта. Американський флот увій-

<sup>1</sup> Navy. Royal Australian Navy Website. URL: <https://seapower.navy.gov.au/>

шов до австралійських територіальних вод, а також до Австралії перекину-ли американський військовий контингент.

Союз зі США виявився дуже результативним — завдяки досвіду головнокомандувача, чіткій координації дії і достатній кількості сил та засобів вдалося відвернути безпосередню загрозу повномасштабного вторгнення в Австралію, а згодом і розбити японські війська, переломивши хід війни. Протягом усього періоду спільних воєнних дій поглиблювалися союзницьких відносин між Австралією та США. Зокрема, більша частина австралійського імпорту надходила з Америки в рамках ленд-лізу.

Після закінчення Другої світової війни безпекова ситуація в світі залишалася складною. Початок Холодної війни розділив світ на протиборчі табори й цілком природньо, що Австралія та Нова Зеландія повністю підтримали західний блок на чолі зі США. У Європі безпекова співпраця демократичних держав набула розвитку в створенні 4 квітня 1949 р. військово-політичного блоку НАТО, куди ввійшли 12 країн, зокрема США, Сполучене Королівство, Франція, Данія та ін. В рамках тієї ж моделі 1 вересня 1951 р. було укладено Тихоокеанський договір про безпеку, відомий також як пакт АНЗЮС (ANZUS) між Австралією, Новою Зеландією та США. Договір набрав чинності 1952 р. і згідно з його умовами три держави зобов'язувалися підтримувати одна з одною консультативні відносини, щоб гарантувати колективну безпеку. В середині 1984 р. Сполучені Штати офіційно призупинили договірні зобов'язання перед Новою Зеландією, бо країна в рамках без'ядерної політики заборонила заходити до портів американським атомним підводним човнам. Натомість США й Австралія 1986 р. підтвердили, що їхні країни виконуватимуть обов'язки на двосторонній основі згідно з Договором<sup>1</sup>. Отже, AUKUS цілком логічно розглядати як своєрідне продовження інтеграції між країнами-учасниками, започаткованих у рамках НАТО й ANZUS.

Рішення створити AUKUS тісно пов'язане з динамікою геополітичних процесів в Індо-Тихоокеанському регіоні (ІТР). Власне, появою самого концепту «Індо-Тихоокеанський регіон», що прийшов на зміну терміну «Азійсько-Тихоокеанський регіон» (АТР), треба завдячувати Австралії. Історія його створення свідчить про високий рівень мислення австралійських геополітиків, стратегів і дипломатів. Добре усвідомлюючи, що їхня держава дуже далеко від англо-саксонських союзників, вони спрямували зусилля на пошуки її місця в азієцентричному регіоні. Враховуючи всі особливості Австралії як континенту і як країни переселенців за суттю (не слід забувати, що навіть у XXI ст. 29% її населення становлять іммігранти), політики різних урядів, сповідуючи політику мультикультуралізму, розуміли об'єднавчий сенс національних цінностей. Причому йшлося не про релігію чи расові

<sup>1</sup> The Australia, New Zealand and United States Security Treaty (ANZUS Treaty), 1951. URL: <https://salo.li/b9b8b9d>

відмінності, а про політичну, економічну й релігійну свободу та взаємоповагу громадян. Тож на п'ятому континенті виросла й утвердилася розвинена демократія з західними політичними цінностями.

Важливо, що таку загальнонаціональну стратегію розвитку держави підтримували всі 5 останніх прем'єр-міністрів поспіль, так само як і теперішній Лейбористський уряд, який очолює Ентоні Альбанезе. Вправне керівництво країною полягає ще й у тому, що австралійські уряди розглядають географічне положення країни як джерело сили та можливостей. Потягом останньої декади австралійська дипломатія була першою в світі, яка постійно, незважаючи на часту зміну прем'єр-міністрів, просувала ідею Індो-Тихоокеанського регіону, яку, на наш погляд, можна визначити як видатну дипломатичну, теоретичну й практичну концепцію, що вже знайшла місце і на найновіших політичних картах світу, і в практиці дипломатичної діяльності багатьох країн сучасності. За твердженням науковця Р. Медкафа в статті «Австралійський шлях до війни і миру», яка вийшла 3 вересня 2024 р., «це дало змогу побачити цей регіон не як «тільки Азія», але й як «Азія плюс». Новий концепт віддзеркалює пов'язаність Індійського та Тихого океанів як стратегічну систему й усе більшу важливість глобальних акторів у цьому морському просторі. Не можна не відзначити й те, що до цього простору повноправно входить Індія — могутня потуга та багато середніх і малих держав» (Медкаф, Р. 2024).

Вперше цей прорив зробили Австралія разом з Японією 2013 р. Спочатку концепт Індо-Тихоокеанського регіону (ІТР) ці країни розглядали в теорії, як інтелектуальні роздуми політиків і дипломатів. Потім він був оприлюднений у реальній Ініціативі Австралії 2013 р., офіційно підтвердженій у документі «Біла книга австралійської стратегії» 2017 р. Майже паралельно з в Японії вийшла «Вільна і відкрита Індо-тихоокеанська стратегія» (2016 р.), створена під проводом тепер покійного Сіндзо Абе, який іще 2007 р. був автором ідеї «Злиття Тихого та Індійського океанів». Сіндзо Абе разом з австралійським прем'єр-міністром Малкольмом Тернбуллом змогли переконати американську адміністрацію Дональда Трампа прийняти цей концепт. Щоправда, Сполучені Штати Америки спочатку використовували його у вузько воєнному аспекті. Згодом адміністрація Джо Байдена позитивно сприйняла її теж, і концепція Індо-тихоокеанського регіону була чи не єдиною пролонгованою стратегією цих урядів, яку прийняли консерватори та яку продовжили демократи в галузі закордонних справ і національної безпеки. За адміністрації Джона Байдена концепція ІТР поступово набувала розширеного розуміння й включала вже економіку, технологію, розвиток, інформацію, громадське надбання як інтегральні елементи, що йдуть на користь стримування. Її стали використовувати Велика Британія, потім країни Західної Європи й усе більше середніх і малих країн Індо-Тихоокеанського регіону.

Зрозуміло, що ця концепція сприяє стримуванню авторитарних проявів Китаю, а закономірне входження до регіону ІТР такої могутньої потуги, як Індія, позбавляє Китай права на гегемонію в новому регіональному геополітичному вимірі, хоча вона залишається однією з визначних у регіоні й світі загалом.

Слідом за Австралією та Японією термін «Індо-Тихоокеанський регіон» почали застосовувати такі держави, як Республіка Корея, Тайвань, Канада тощо, занепокоєні новою активною та часом навіть агресивною геополітичною стратегією КНР на глобальному й регіональному рівнях. Використання саме такого формулювання розширює географічні межі макрорегіону АТР за рахунок Індійського океану і країн, які він омиває, а також підкреслює посилення геополітичної ваги Індії як регіонального гравця з глобальними інтересами.

Стратегічну важливість ІТР важко переоцінити — в регіоні проживає близько 65% населення світу, також на нього припадає 63% світового валового внутрішнього продукту (ВВП), а понад 60% світової морської торгівлі відбувається за рахунок трафіку через цей регіон. Реалізація економічних інтересів і майбутнє зростання багатьох держав регіону та поза його межами прямо пов'язані зі свободою судноплавства й можливістю вільної торгівлі через Індо-Тихоокеанський регіон<sup>1</sup>. Геостратегічну ситуацію в ІТР довго визначали баланс сил між провідними гравцями й динаміка їхніх відносин. Серед ключових держав, які істотно впливають на регіональну архітектуру безпеки, слід виділити США, КНР, Японію, Республіку Корея, КНДР, Австралію, Канаду тощо. Основними точками напруги між геополітичними гравцями традиційно були територіальні суперечки, торговельні шляхи, свобода судноплавства, безпека та військові альянси тощо. Введення до міжнародно-політичного дискурсу концепції ІТР покликане розширити стратегічне поле й залучити нових акторів, насамперед Індію як одного з ключових гравців у контексті формування балансу сил у регіоні.

Після Другої світової війни провідною потугою в Індо-Тихоокеанському регіоні були Сполучені Штати, це стосувалось як військово-стратегічних можливостей, так і політичної й економічної ваги загалом. Побудована після війни система військових баз і політичних союзів, зокрема з Японією, Південною Кореєю, Австралією, Новою Зеландією та іншими країнами регіону, дає США можливість відстоювати принцип вільного судноплавства та сприяти дотриманню інших норм міжнародного права. Проте зачне посилення геополітичної ваги КНР в останні чотири десятиліття сприяло зростанню її амбіцій як регіонального лідера з глобальними інтересами, а також суттєво вплинуло на розподіл сил в Індо-Тихоокеанському регіоні.

<sup>1</sup> China's Rise and the Implications for the Indo-Pacific / Observer Research Foundation. URL: <https://sal0.li/53edE8c>

Реалізуючи прагнення утвердити свої позиції на міжнародній арені, Пекін намагається збільшити економічний вплив на інші країни шляхом реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, зокрема в рамках ініціативи «Один пояс — один шлях», а також кидає виклик світопорядку, провокуючи загострення територіальних суперечок у Південно-Китайському морі. Регулярно збільшуючи військові видатки й активно модернізуючи збройні сили, Китай постійно наголошує, що в майбутньому є неминучим приєднання Тайваню і Пекін усіляко демонструє готовність застосувати для цього військову силу<sup>1</sup>. Подібна риторика лунає, незважаючи на те, що Тайвань має особливі відносини зі США, зокрема безпекові, тож спроба силою приєднати острів загрожує зіткненням двох військових гігантів — КНР та США. Подібний конфлікт є величезною загрозою для обох сторін, бо здатен завдати значної шкоди і США, і КНР. Також потенційне зіткнення погіршило б ситуацію в Індо-Тихоокеанському регіоні загалом, наслідки чого були б відчутні в усьому світі. Хоча подібний сценарій є нерациональним для Пекіна з погляду ризиків і потенційних надбань, виключати його не можна. Згідно з заявами ЦРУ, керівництво КНР має намір узяти під контроль Тайвань до 2027 р. і силовий сценарій базовий для Пекіна (Широкун, К. 2022). На прикладі повномасштабної агресії РФ проти України на початку 2022 р. можна побачити, що раціональне врахування можливих втрат не завжди стримує авторитарні режими.

Основою американської стратегії в Індо-Тихоокеанському регіоні є стримування Китаю, зокрема шляхом поглиблення всебічної співпраці з союзниками та партнерами. В американській Стратегії Національної Безпеки, що побачила світ 12 жовтня 2022 р., наголошується, що багато союзників і партнерів США в Індо-Тихоокеанському регіоні перебуває на передньому краї конкуренції з КНР та зіштовхується зі значним тиском Пекіна. Разом з тим вони цілком справедливо налаштовані забезпечувати власну автономію, безпеку та процвітання. В документі зазначається, що США підтримуватимуть здатність союзників і партнерів ухвалювати суверенні рішення відповідно до їхніх інтересів та цінностей незалежно від зовнішнього тиску.

В Стратегії Національної Безпеки також підкреслюється, що КНР є єдиним конкурентом, який має намір змінити міжнародний порядок, та генерує для цього дедалі більше економічних, дипломатичних, військових і технологічних можливостей. США вважають, що Пекін прагне створити розширену сферу свого впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні й стати провідною державою світу. Завдяки активним інвестиціям в армію, що швидко модернізується та стає все боєздатнішою в Індо-Тихоокеанському регіоні, могутність КНР зростає. Пекін прагне поширити вплив у глобальному масштабі,

<sup>1</sup> The Taiwan Issue and China's Unification in the New Era, Taiwan Affairs Office of the State Council, State Council Information Office. URL: <https://salo.li/7Ffl96c>

одночасно намагаючись підірвати альянси США в регіоні та в усьому світі<sup>1</sup>. Водночас, директор ФБР Крістофер Рей підкреслює, що Китай, його розвідка й економічне шпигунство є довгостроковою загрозою для інформації та інтелектуальної власності США, а також для їх економічної життєздатності<sup>2</sup>.

Ревізіоністська геополітична стратегія КНР викликає занепокоєння в багатьох країнах Індо-Тихоокеанського регіону. Такі держави як США, Канада, Японія, Австралія, Південна Корея та ін. вбачають загрозу в посиленні китайського авторитаризму та його проєкції на регіональну систему міжнародних відносин. Боротьба Китаю за гегемонію в світі підтверджується й тим, що він розвиває велику активність у прокладанні підводних оптико-волоконних кабелів у всіх регіонах світового океану. Китайська компанія «China's HMN Tech», яка спочатку мала назву «Huawei Marine Networks», стала однією з чотирьох найбільших компаній сучасності у цій сфері (Батман, А. 2024).

Вона застосовує різні маркетингові стратегії, щоб інші країни доєднувалися до її проєктів. Небезпека міститься в тому, що тоді Китай матиме безперешкодний доступ до інформації й даних, які передаються кабелями, котрі він проклав, що включає контроль, спостереження і шпигунство.

Отже, посилюється контроль Китаю над інформаційними потоками інших країн, що означає зростання могутності КНР. Сполучені Штати та їхні союзники намагаються переконати інші країни утримуватися від використання китайських кабелів і / або до вступу в альянси з Китаєм у їх прокладанні. Йдеться про як приватні, так і урядові договори з КНР, оскільки такі кабелі вразливі для фізичного проникнення й отримання інформації супротивників.

Відповідно, держави формують власні безпекові стратегії з урахуванням стратегічних викликів з боку Китаю. Ключовим елементом протистояння цим викликам є посилення співпраці, насамперед військово-стратегічної, між демократичними країнами ІТР. В цьому контексті AUKUS є прикладом ґрунтовної й ефективної інтеграції між союзниками, який, по-перше, демонструє основну перевагу демократій над авторитарними режимами — можливість побудови міцних союзів, а по-друге, надихає інші країни регіону до активних дій у напрямку об'єднання. Традиційні союзники США й Сполученого Королівства прагнуть гарантувати свою стратегічну безпеку на тлі підвищення рівня загрози з боку КНР та її сателітів, зокрема Північної Кореї. Так, нещодавно з'явилася новина, що канадський уряд розглядає можливість приєднатися до альянсу AUKUS, у рамках якого також планує замовити відповідні атомні субмарини. Про це 8 квітня 2024 р. заявив прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо, наголосивши, що вже провів «чудові перемовини» зі США, Великою Британією й Австралією. Канада висловила готовність приєднатися до AUKUS на тлі оголошення країн-засновниць

<sup>1</sup> NATIONAL SECURITY STRATEGY. The White House. URL: <https://sal0.li/E0Ee38B>

<sup>2</sup> The China Threat. Federal Bureau of INVESTIGATION. URL: <https://sal0.li/efF9c28>

пакту, що вони хочуть залучити інші країни до союзу. Заявленою метою Оттави є можливість закупити атомні підводні човни для тривалого патрулювання арктичних вод (Тіварі, С. 2024).

Ще однією країною регіону, яка є потенційним кандидатом на вступ до AUKUS, є Японія. Промова канадського прем'єра збіглась у часі з заявою Білого дому, що троє країн-членів альянсу розглядають можливість запросити Токіо до участі в другій фазі угоди. Керівники оборонних відомств США, Великої Британії й Австралії підкреслили, що, визнаючи сильні сторони Японії та її тісні двосторонні партнерські відносини з усіма трьома країнами, вони не виключають співпраці з Японією щодо проєктів підвищення потенціалу AUKUS (Вергун, Д. 2024).

Необхідно відзначити, що приєднання Японії до стратегічного союзу AUKUS треба розглядати в контексті вироблення в цій державі нової національної безпекової стратегії, так само, як і оборонної стратегії, а також з урахуванням офіційного візиту до Вашингтона, під час якого відбулися консультації японського прем'єр-міністра Фуміо Кісида та високопосадовців із його кабінету з президентом Джо Байденом та членами його адміністрації. Ця подія відбулася 16 грудня 2022 р. Нові стратегії, які розробив японський уряд, були спричинені різними факторами, але найголовніший з них — це посилення стримування у відповідь на погіршення регіонального безпекового середовища. «Національна стратегія оборони» («National Defence Strategy» (NDS)), яку розробили японські політики, включала такі сфери політики національної безпеки, як дипломатія, оборона, економічна безпека, технологія кібербезпеки, морська безпека, космічна безпека, підтримка розвитку й енергетична безпека.

На думку експертів з «RAND Corporation» А. П. Ліффа і Дж. В. Горнунга, японська нова стратегія віддзеркалює переоцінку в її уряді того, що може і має бути зроблено для ефективнішого посилення стримування в умовах стрімкого погіршення безпекового середовища діями Китаю і Північної Кореї. Останні означені в новій NDS, як «безпрецедентний і найбільший стратегічний виклик» і «серйозна та неминуча загроза» перед швидким погіршенням регіонального безпекового середовища. Виключно важливим є й відзначення в документі того, що «агресія Росії проти України легко порушила саму основу правил, які сформували міжнародний порядок» (Ліфф, А. & Горнунг, Дж. 2023).

Вивчаючи офіційні документи й статті провідних дослідників різних країн світу, пов'язані з оцінкою ситуації в Індो-Тихоокеанському регіоні нині, не можна не помітити, що практично всі вони пов'язують її погіршення з повномасштабною фазою війни росії проти України, що почалась у лютому 2022 р. Це говорить, зокрема, про те, що ця війна стала вагомим глобальним фактором, який не тільки впливає на геополітичний струс у європей-

ському регіоні, але й спричиняє великі геополітичні зрушення у інших — далеких від Європи регіонах світу.

Стаття науковців з «RAND Corporation» завершує аналітичні роздуми щодо вступу Японії до AUKUS, вказуючи на агресію РФ проти України та її важливість у планетарних масштабах. Водночас прес-секретар Пентагону генерал-майор Пет Райдер у перших рядках прес-релізу, присвяченого зустрічі Міністра оборони США Ллойда Дж. Остіна III та заступника прем'єр міністра Австралії й міністра оборони Річарда Марлза, яка відбулась у Пентагоні 5 серпня 2024 р., пише, що «офіційні особи привітали історичний прогрес у зміцненні американсько-австралійського альянсу і також говорили про спільні виклики щодо глобальної безпеки, включаючи операційну поведінку китайської армії на півдні та заході Китайських морів, так само, як і конфлікти в Україні та на Близькому Сході»<sup>1</sup>. Варто зауважити, що в нашій державі актуальні бойові дії розглядають не як конфлікт, а як протистояння російській агресії.

Британський дослідник Вільям Рейнольдс теж виніс тезу про війну РФ проти України на початок статті, роблячи її своєрідним заспівом для аналізу ймовірності вступу Японії до AUKUS: «розглядаючи партнерство з Японією в безпековому пакті AUKUS, відзначаючи важливий момент у відносинах між цією країною та її західними союзниками з моменту нападу росії на Україну» (Рейнольдс, В. 2024).

Треба мати чітке уявлення про те, що Японія ніколи не говорила про участь у Першій частині програми AUKUS, де йдеться про нарощування австралійського флоту і його ядерних складових. Для неї було прийнятнішим взаємодіяти з країнами-учасницями договору в його другій частині, присвяченій восьми передовим зонам воєнного потенціалу. Це — штучний інтелект, квантові технології, інновації та обмін інформацією, кібербезпека, автономні підводні системи, гіперзвукова й протидійна гіперзвукова системи, радіоелектронна боротьба.

Американський посол у Токіо Рем Емманюель 24 квітня 2023 р. дав інтерв'ю провідній американській газеті «The Wall Street Journal», у якому відзначив, що Японія «близька до того, щоби стати партнером у другій частині AUKUS». Американський високопосадовець припустив, що в разі тайванської війни можуть бути задіяні підводні човни AUKUS. Американські офіційні особи вже стверджували, що «Вашингтон серйозно розглядатиме включення Японії як технологічного партнера». А заступник Державного секретаря США Курт Кембелл також натякнув, що прихід Японії до договору AUKUS буде неминучим. Він довів до репортерів думку, що Сполучені Штати, Об'єднане Королівство й Австралія відкриті для інших країн у разі,

<sup>1</sup> Readout of Secretary of Defense Lloyd J. Austin III's Meeting With Australian Deputy Prime Minister and Minister for Defence Richard Marles. U. S. Department of Defense. URL: <https://sal.oia/a6025f8>

якщо ті бажають приєднатися до договору. Так само й Велика Британія ще з 2021 р. подає сигнали іншим країнам щодо їхньої можливості приєднатися до другої частини договору, підкреслюючи, що він не був створений як ексклюзивний пакт, і що такі держави, як Японія, Нова Зеландія та Канада можуть відіграти в ньому свою роль у майбутньому (Дзедзіч, С. 2024). Але, як свідчать останні політичні новини, «ідеї щодо приєднання звучать радше від держав-членів AUKUS, ніж від самої Японії» (Рейнольдс, В. 2024).

Тим часом Австралія та Японія планують об'єднати зусилля для розробки засобів ведення підводної війни на тлі швидкого нарощення китайського підводного флоту, а також агресивних дій КНР у Індो-Тихоокеанському регіоні. Подібні кроки демократичних держав регіону є необхідними оскільки, за прогнозами американського Міністерства оборони, 2025 р. у КНР буде 65 підводних човнів, а до 2035 р. їхня кількість зросте до 80, тож на тлі стрімкого розширення й модернізації підводного флоту Пекіна Організація оборонної науки й техніки Австралії, а також японське агентство із закупівель, технологій і логістики (ATLA) ініціювали дослідницький проєкт, мета якого — розширити стратегічні можливості підводного зв'язку й зміцнити оперативну сумісність між двома країнами. Зокрема організації прагнуть запровадити технологію підводного акустичного зв'язку для взаємодії між безпілотними апаратами (Кім, Ф. 2024).

Президент Байден у перших рядках американської «Національної стратегії оборони» (NSD) заявив, що «ми живемо у «вирішальну декаду», позначену драматичними змінами в геополітиці, технологіях, економіці й навколишньому середовищі». Серед чотирьох головних стратегічних цілей, окреслених у NDS, дві безпосередньо стосуються проблеми стримування:

- «Захищати Батьківщину, беручи до уваги зростання в багатьох сферах загрози, яка іде від КНР»;
- «Стримувати стратегічні атаки проти Сполучених Штатів, його союзників та партнерів»;
- «Стримувати агресію, хоча і бути готовими переважати у конфлікті, коли буде необхідно — ставлячи на перше місце виклик КНР в Індо-Тихоокеанському регіоні, потім виклик Росії в Європі»;
- «Будувати стійкі Об'єднані Сили (Joint Force) та екосистему оборони»<sup>1</sup> (Підкреслення наше. — *Авт.*).

На думку доктора Джона Геммінгса — старшого директора Індо-Тихоокеанської програми, яка виконується в межах безпекової організації «the Pacific Forum Think Tank», аналіз ситуації засвідчує, що AUKUS провадить стримування на різних рівнях. Перші два — це форми «непрямого стримування» або фактори, які посилюють загальне стримування на державному рівні. Зокрема, AUKUS подає сигнал наміру — через політичний блок — потенцій-

<sup>1</sup> National Defense Strategy. U.S. Department of Defense. URL: <https://sal0.li/3a3B4aF>

но плутаючи розрахунки потенційного агресора. В цьому контексті AUKUS є радше потенційним угрупованням і архітектурою, ніж оборонно-промисловою угодою. AUKUS вивільняє національні ресурси для розвитку судноплавства, які до цього були в певному занепаді.

AUKUS теж має декілька ефектів з погляду прямого стримування. Для того, щоб означити їх, корисним буде підхід «перехоплення ініціативи»:

1. У найпростішій та найвідкритішій формі AUKUS робить внесок у підводне стримування, забезпечуючи своїх членів, зокрема Австралію, й надаючи їм передові бойові платформи (SSN та їх системи).

2. Те, що це — кращі системи з більшою дальністю, які забезпечують ядерним двигуном, додатково впливає на логістику й планування потенційних супротивників. Оскільки підводні човни здатні переховуватися під водою, вони є асиметричною системою зброї, спланованою як для підводних човнів, так і для надводних суден, як для комерційних, так і для військових.

3. Договори, підписані в березні цього року (мається на увазі 2024 р. — *Авт.*), передбачають шлях із двох частин, який забезпечує другий напрямок підводного стримування: тобто розподілення платформ у регіоні. Це відбуватиметься через візити суден до портів або завдяки більш адаптивним Підводним Ротаційним Західним Силам (Submarine Rotational Force West). Отже, AUKUS сприятиме присутності більшої кількості союзних об'єднаних сил у західній частині Тихого океану.

4. І потім, у підсумку, існує ефект стримування, яке створили самі Ротаційні Західні Сили, котрі ідеально оперуватимуть під головуванням комбінованої структури їх командного складу (Геммінгс, Дж. 2023).

Доктор Геммінгс дійшов висновку, який ми вважаємо слушним, що в разі, якщо американські, австралійські та британські підводники тренуватимуться, проводитимуть навчання й стримування, посилюватимуться їхня операційна спроможність і ефективність. Вони стануть інтеграційною силою, здатною до великого стратегічного ефекту — стримування — в Індо-Тихоокеанському регіоні, а це є цінним досягненням для кожного, хто планує війну. Питання в тому, чи ці 6 форм стримування справді стримають Пекін від наказів його збройним силам (PLAN) напасти через Тайванську протоку або провадити примусову діяльність через Перший Ланцюг Островів. Можливо, для стримування КНР цього бракуватиме, — йдеться про час, який піде на введення й реалізацію цих систем і структур. Фактом залишається й те, що можливості, які зараз зароджуються, ускладнюють планування та логістику: «В майбутньому вони... розроблять потенційний інструмент для підтримки китайських регіональних амбіцій та воєнного примусу» (Геммінгс, Дж. 2023).

Варто зауважити, що атомні підводні човни хоч і є центральним предметом договору AUKUS, не є єдиним проектом в рамках альянсу.

Так, у серпні 2024 р. британська Лабораторія оборонної науки й технологій, що входить до структури британського міністерства оборони, повідомила про випробування технології рою дронів. У рамках тестів міжнародна група військових уперше відпрацювала управління групою різнотипних повітряних безпілотників, об'єднаних у мережу на основі штучного інтелекту. Під час виконання завдання система забезпечила автономію та обмін інформацією між дронами, а також відкрила для операторів можливість ефективніше знаходити, виводити з ладу й знищувати цілі на землі. Випробування є одним із серії заходів під назвою «AUKUS Resilient and Autonomous Artificial Intelligence Technologies» (RAAIT). Воно відбулось у рамках щорічних багатонаціональних навчань «Project Convergence» у США<sup>1</sup>.

В контексті подій, що розвиваються під проводом AUKUS, не можна не звернути увагу на те, як на них реагує громадськість країн, котрі входять до цього альянсу, а також окремих країн Індо-Тихоокеанського регіону. Об'єктивно досліджуючи і аналізуючи стан справ у цьому аспекті, слід відзначити, що й у групі країн альянсу, й у низці країн ІТР є як його прибічники, так і опоненти. Перш за все, це Китай, керівництво якого не втомлюється стверджувати, що AUKUS — це альянс, який розхитує мир і стабільність, загострює гонку озброєнь та перешкоджає міжнародним зусиллям у сфері норм нерозповсюдження в Тихоокеанському регіоні, а це призводить до нарощування сил цього союзу й залякує народи регіону. Таку лінію атаки виробило Міністерство закордонних справ Китаю з 2021 р., — відтоді як було оголошено про створення AUKUS, — і вона триває донині.

Невдоволеними цілями AUKUS на сьогодні та найближче майбутнє є також уряди таких держав, як Індонезія, Малайзія, Північна Корея. Але є опоненти цього договору і в самих країнах, які його створили. Наприклад, коли в конгресі США навесні 2024 р. розглядали фінансові аспекти цього договору, йшлося про виділення коштів на будівництво підводного човна класу Virginia у фіскальному 2025 р. для Австралії, що раніше було затверджено в матеріалах AUKUS. В американських медіа спалахнули неабиякі дебати, в центрі яких було питання: «А чи потрібно витратити такі великі гроші на це будівництво, коли в Сполучених Штатах є інші проблеми, які потребують першочергового фінансування?». До того ж опоненти вважають, «що домовленість продавати підводні човни американського флоту Австралії, послабить стримування і воєнну боездатність Сполучених Штатів проти КНР».

У Великій Британії й Австралії створилася невелика коаліція, куди увійшли ізоляціоністи, пацифісти та прибічники без'ядерного миру. Вони об'єдналися проти угоди AUKUS. Багатьом критикам в Австралії вона не подо-

<sup>1</sup> AUKUS Takes Another Step Forward with Real-Time AI Trials. URL: <https://salo.li/5c8D693>

бається, бо передбачає ще більше узгодження стратегічних рішень Австралії зі Сполученими Штатами проти КНР. Інші ставляться скептично до того, що буцімто Британія є надійним і послідовним партнером.

Головне опитування газети «The Guardian» 2024 р. виявило, що 50% австралійців бажають, аби їхня батьківщина була незалежною середньою державою, яка має вплив на Індо-Тихоокеанський регіон. Опитування також засвідчило, що порівняно з попереднім (2023 р.) підтримка серед австралійців договору AUKUS упала нижче, ніж на 50%.

Такий стан справ не може не хвилювати очільників AUKUS. Для покращення ситуації з підтримкою договору було сформовано групу стратегів, які виконали завдання Комітету із Геостратегії (Committee on Geostrategy) Великої Британії. Серед них такі експерти, як доктор Юан Грем, Джон Геммінгз і Джеймс Роджерс. 2024 р. вони закінчили дослідження і дійшли висновку: аби поліпшити сприйняття договору AUKUS як усередині країн альянсу, так і в усьому світі, необхідно втілювати прийоми публічної дипломатії, схожі на ті, які використовувалися з 1950 р. — в той час, коли саме створювався блок НАТО (рік створення НАТО — 1949. — *Авт.*) — тобто активно запровадити різноманітні форми й методи публічної дипломатії, задіяні під час холодної війни (Тільки потрібно зауважити, що в ті роки ще не було терміна «публічна дипломатія», але суті проблеми це не змінює. — *Авт.*) (Грем, Ю., Геммінгз, Дж. & Роджерс, Дж. 2024).

Експерти вважають, що саме НАТО є прикладом у створенні відповідного Інформаційного Центру альянсу 1950 р. Його цілі й завдання має наслідувати AUKUS. Серед головних цілей і завдань Інформаційного центру НАТО були і залишаються такі:

- пояснювати цілі альянсу;
- протидіяти помилкам і непорозумінням;
- протидіяти інформації про це, особливо з боку КНР;
- координувати зовнішні комунікації з партнерами.

Інформаційний центр НАТО пройшов довгий шлях розвитку. Спочатку в ньому працювали дві робочі групи: перша — над інформаційною політикою, друга — над соціальною та культурною кооперацією (взаємодією). 1953 р. із цих груп було сформовано Комітет з інформаційних та культурних зв'язків, а 2004 р. він став Комітетом публічної дипломатії.

Подібно до цієї служби НАТО, потрібно створити Службу публічної дипломатії AUKUS (Грем, Ю., Геммінгз, Дж. & Роджерс, Дж. 2024). Зрозуміло, НАТО й AUKUS, так само, як і їхні Служби публічної дипломатії, важко порівнювати через їхні незіставні величини. Якщо до НАТО зараз входять 32 держави світу, то до AUKUS — тільки 3. Різняться вони й у темпоральному плані. НАТО існує 74 роки, тоді як AUKUS — тільки 4 роки. На нашу думку, це означає діяльність цих інститутів не тільки в різні періоди, а й,

так би мовити, в різні «політичні часи». Стратегічний альянс AUKUS, створений у період глобалізації, інформаційно-комунікаційної революції, коли щонайменше два покоління людства все більше користуються такими засобами масової та індивідуальної комунікації, як електронна пошта, Інтернет, соціальні мережі, мобільна телефонія, транснаціональні підводні оптиковолоконні кабелі тощо (яких не було ні при створенні НАТО, ані чотири десятиліття поспіль. — *Авт.*).

Усе це незворотно змінило уявлення більшості людства про свої можливості, а разом з тим відкрило драматизм диджитального (цифрового) розриву між континентами, країнами й усередині держав. До того ж виявилось, що у XXI ст. стала можливою антигуманна, агресивно-експансіоністська політика країн-агресорів на кшталт РФ, яка порушує прийняті в ООН норми міжнародного права. Це демонструє необхідність створити оборонні союзи на кшталт AUKUS, не тільки в регіоні ІТР, а й Європі та інших частинах світу.

Тому, звичайно, Служба публічної дипломатії AUKUS, яка, за природою, є м'якою силою цього альянсу, може творчо використовувати напрацювання публічної дипломатії НАТО, які стали прецедентом, і разом із тим підключати новітні досягнення ІКТ. Це використання веб сайту, онлайн-журналу, інших публікацій, конференцій, які проводяться в різних форматах від офлайн до онлайн, соціальних медіа тощо.

Все це буде сфокусовано на молодші покоління, щоби вони більше знали й розуміли, для чого створено AUKUS. Високопосадовцям цього альянсу, діяльність якого розрахована надовго, потрібно, щоб австралійські, британські американські, підлітки й молодь розуміли мету альянсу — довгострокову надійну безпеку їх країн.

Повертаючись до першочергових завдань Служби публічної дипломатії AUKUS, британські експерти наголошують, що «люди повинні отримувати ясну фактологічну інформацію про інтенції, процеси та, так-так, виклики, які виникають під час виконання місії AUKUS» (Грем, Ю., Геммінгз, Дж., Роджерс, Дж. 2024). Віддані опоненти можуть використовувати будь-які погані новини. Їх потрібно роз'яснювати як усередині країн-членів альянсу, так і за їх межами. Ворожі дискурси потрібно розвінчувати, кидаючи їм виклики. Особливо, коли йдеться про дискурси Китаю й росії, передовсім націлені на Південно-Східну Азію та інші країни.

Водночас Служба публічної дипломатії AUKUS має інформувати про можливі нескоординовані дії серед країн-учасниць, відставання у впровадженні тих чи інших етапів розвитку, непорозуміння між учасниками тощо. І робити це раніше від опонентів, демонструючи відкритість до громадян Австралії, Об'єднаного Королівства, США та інших країн світу. Рішучі й умотивовані дискусії повинні бути конструктивними та мати на меті зростання довіри та підтримки цілей і завдань AUKUS. Цьому сприятиме довгострокова,

скоординована, послідовна спільна стратегія країн-учасниць, у виконанні якої будуть задіяні такі наукоємні інституції, як мозкові центри, університети й усі наявні на кожному етапі ресурси медіа. Останні завдяки своїй специфіці посилюватимуть і диверсифікуватимуть інформацію, яку надаватиме Служба публічної дипломатії AUKUS.

*Висновки.* Оборонний альянс AUKUS став відповіддю на особливості геополітичних процесів в Індо-Тихоокеанському регіоні, зокрема на стрімке нарощення військового потенціалу КНР та її провокаційні військово-стратегічні акції в регіоні. Альянс об'єднав Австралію, Велику Британію та Сполучені Штати — країни, які є традиційними військовими союзниками та мають давню історію співпраці у сфері безпеки. Двома провідними напрямками взаємодії в рамках AUKUS є забезпечення Австралії новітніми підводними човнами з ядерною силовою установкою (включно з переданням технологій, навчанням персоналу та майбутньою локалізацією виробництва), а також об'єднання зусиль союзників у галузі передових розробок, зокрема, штучного інтелекту, квантових технологій, кібербезпеки тощо.

Для Австралії участь в AUKUS є органічним продовженням її давньої традиції безпекової співпраці з Великою Британією та США, що має багатовікову історію й триває досі. Водночас подібне поглиблення союзницьких відносин, включно з обміном надчутливими військовими технологіями, набуває особливої ваги в контексті викликів для регіональної безпеки — насамперед це стосується стрімкої мілітаризації й провокативної риторики КНР і її супутників. Посилення співпраці з союзниками є відповіддю на потенційні загрози національній безпеці п'ятого континенту.

Після початку 2022 р. повномасштабної фази війни РФ проти України стало очевидно, що геостратегічна ситуація в світі докорінно змінилася. Російська агресія призвела до наймасштабнішої війни в Європі з часів Другої світової. Подібне порушення статуту ООН та системне недотримання норм і звичаїв війни з боку РФ та її союзників не лише руйнує систему безпеки на європейському континенті, але й прямо впливає на геостратегічну ситуацію в світі, зокрема в ІТР. КНР, опосередковано та неофіційно підтримуючи РФ, уважно спостерігає за успіхами та невдачами держави-агресора, аналізуючи ситуацію й роблячи висновки для власних стратегічних планів. Низка авторитарних країн (РФ, КНР, Іран, КНДР тощо) продемонстрували не лише зневагу до світового порядку, заснованого на правилах та нормах міжнародного права, а й здатність до утворення ефективних і смертоносних військових альянсів (яскравий приклад — союз РФ та КНДР).

В умовах посилення загрози з боку авторитарних режимів і їхніх альянсів, оптимальною відповіддю демократичних країн є поглиблення оборонної співпраці та утворення системи відповідних військово-політичних союзів. У цьому контексті AUKUS є чудовим прикладом послідовної й ефек-

тивної співпраці демократичних держав, який є відкритим для нових членів. Наразі заінтересованість у подібній співпраці декларували Канада та Японія.

Звичайно, існують країни, невдоволені створенням AUKUS і стратегічним вектором його розвитку, спрямованим на стримування військової активності КНР та інших авторитарних режимів ІТР. Зважаючи на глобальність інформаційних потоків у сучасному світі, критика AUKUS з боку автократій має відлуння й усередині демократичних суспільств, зокрема існує певна опозиція подібній інтеграції в країнах-членах альянсу. За цих умов особливої ваги набуває інформаційне супроводження розвитку AUKUS, включаючи публічну дипломатію та налагодження системи зв'язків з громадськістю.

Для України приклад AUKUS особливо важливий у контексті її прагнень приєднатися до євроатлантичної системи колективної безпеки. Зважаючи на те, що політика Д. Трампа виключає можливість вступу України до НАТО в осяжній перспективі, альтернативні формати військово-стратегічної співпраці з ядерними державами стають життєвою необхідністю. Відповідно досвід Австралії в рамках взаємодії зі США та Великою Британією є більш ніж актуальним для аналізу та дослідження. Певні ініціативи щодо створення альтернативних НАТО оборонних союзів вже навіть озвучувалися на політичному рівні, зокрема йшлося про потенційний альянс України з Польщею і Великою Британією.

Брайлян С. Чим важливий військовий союз Великої Британії, Австралії та США. *Армія Inform.* [Online]. Available at: <https://salo.li/f51F154>

Пошедін, О. 2022. Нове тристороннє партнерство в галузі безпеки між Австралією, Великою Британією та США — AUKUS: Причини створення, наслідки для міжнародної безпеки. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 3 (19). С. 123–142. <https://doi.org/10.46869/2707-6776-2022-19-8>

Пошедін, О. 2024. Політика Австралії у сфері оборони (2020–2024 рр.). *Проблеми всесвітньої історії*. 2024. № 2 (26). С. 155–167 DOI: <https://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-26-9>

Савенко, А. & Омельченко, А. 2022. Створення AUKUS у контексті зміни стратегічної обстановки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. Vol. 6 (58). С. 431–440. DOI <https://doi.org/10.26661/zhv-2022-6-58-44>

Сичова, А. 2024. Геополітика енергетичних ресурсів: переосмислення безпеки на глобальному рівні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 1 (61). С. 44–51. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1\(61\).306747](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1(61).306747)

Широкун, К. 2024. Китай готується взяти під контроль Тайвань силовим методом до 2027 року, — ЦРУ. *РБК-Україна (2024, August)*. [Online]. Available at: <https://salo.li/04A8479>

Alviani, A., Pedrasan, R. & Sudibyo, R. 2023. The Neo-Realism in AUKUS. *International Journal of Humanities Education and Social Sciences (IJHES)*. Vol. 2. № 5. April 2023. P. 1656–1661. [Online]. Available at: <https://salo.li/0E8c1E1>

Bateman, A. Undersea Cables and the Vulnerability of American Power. *Engelsberg Ideas*. [Online]. Available at: <https://salo.li/947E6A1>

Beaumont, J. Australia. *International Encyclopedia of the First World War*. [Online]. Available at: <https://salo.li/10aDebb>

Cheng, M. 2022. AUKUS: The Changing Dynamic and Its Regional Implications. *European Journal of Development Studies*. Vol 2. [Online]. Available at: DOI:10.24018/ejdevelop.2022.2.1.63

Dziedzic, S. 2024. Japan to Take Part in AUKUS «Pillar 2», America's Ambassador to Japan Tells Wall Street Journal. *ABC*. [Online]. Available at: <https://salo.li/e7977FE>

Graham, E., Hemmings, J. & Rogers, J. 2024. The Case for AUKUS Public Diplomacy. *Britain's WORLD. The Council on Geostrategy's Online Magazine*. [Online]. Available at: <https://salo.li/A5130EA>

Hemmings, J. 2023. AUKUS: Enhancing Undersea Deterrence. *Britain's WORLD / The Council on Geostrategy's Online Magazine*. [Online]. Available at: <https://salo.li/4e4f8cE>

Kenny, M. 2024. AUKUS Security Pact. *Encyclopedia Britannica*. [Online]. Available at: <https://www.britannica.com/topic/AUKUS>

Kim, F. Australia, Japan Collaborating on Undersea Communication, Defense Capabilities. *Indo-Pacific Defense FORUM*. [Online]. Available at: <https://salo.li/94F4502>

Lewis, T. 2003. A War at Home. Comprehensive Guide to the First Japanese Attacks on Darwin. Darwin: *Tall Stories*. Darwin.

Liff, A. & Hornung, J. 2023. Japan's New Security Policies: A Long Road to Full Implementation. *RAND*. [Online]. Available at: <https://salo.li/a66ceeD>

Macintyre, S. 2020. A Concise History of Australia. *Cambridge University Press*. Cambridge.

Medcalf, R. 2024. The Australian Way of War and Peace. *Engelsberg Ideas*. [Online]. Available at: <https://salo.li/737853b>

Perot, E. 2021. The Aukus Agreement, what Repercussions for the European Union? *The Robert Schuman Foundation — European Issue*. [Online]. Available at: <https://salo.li/887b3d2>

Reynolds, W. 2024. Japan, AUKUS and the Future of Western Defence. *Engelsberg Ideas*. [Online]. Available at: <https://www.engelsbergideas.com>

Tiwari, S. 2024. Canada Wants «Nuclear Submarines» To Patrol Its Arctic Waters; Mulls Joining AUKUS Along With Japan. *The Eurasiantimes*. [Online]. Available at: <https://salo.li/2d45162>

Türkcan, M. 2022. AUKUS and the Return of Balance of Power Politics. *TRT World Research Centre*. [Online]. Available at: <https://salo.li/b38B55e>

Fitzhardinge, L. 1979. Hughes, William Morris (Billy) (1862–1952). *Australian Dictionary of Biography*. [Online]. Available at: <https://salo.li/06f8BF0>

Vergun, D. 2024. AUKUS Partners Consider Cooperation With Japan. *U.S. Department of Defense*. [Online]. Available at: <https://salo.li/936F219>

Brajlyan E. Chym vazhlyvyj vijskovyj soyuz Velykoyi Brytaniyi, Avstraliyi ta SSHA. *Armiya Inform*. [Online]. Available at: <https://salo.li/f51F154> [In Ukrainian]

Poshedin, O. 2022. Nove trystoronne partnerstvo v galuzi bezpeky mig Avstralieyu, Velykoyu Brytaniyeu ta SSHA — AUKUS: Prychyny stvorenniya, naslidky dlya mignarodnoyi bezpeky [New Enhanced Trilateral Security Partnership between Australia, the United Kingdom, and the USA (AUKUS): Reasons for Creation, Consequences for International Security]. *Problemy vsesvitynoi istorii*. № 3 (19). S. 123–142. DOI:<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2022-19-8> [In Ukrainian]

Poshedin, O. 2024 Polityka Avstralii u sferi oborony (2020–2024 rr.). [Australia's Defense Policy (2020–2024)]. *Problemy vsesvitynoi istorii*. № 2 (26). S. 155–167. DOI: <https://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-26-9> [In Ukrainian].

Savenko, A. Omelchenko, A. 2022. Stvorenniya AUKUS u konteksti zminy strategichnoi obstanovky v Aziysko-Tykhookeanskomu regioni [The Creation of AUKUS in the Context of the Changing Strategic Situation in the Asia-Pacific Region]. *Zaporizhzhia Historical Review*. Vol. 6 (58). S. 431–440. DOI <https://doi.org/10.26661/zhv-2022-6-58-44> [In Ukrainian]

Sychova, A. 2024. Heopolityka enerhetychnykh resursiv: pereosmyslennia bezpeky na hlobalnomu rivni [The Geopolitics of Energy Resources: Rethinking Security at the Global Level]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. Vyp. 1 (61). S. 44–51. DOI [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1\(61\).306747](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1(61).306747) [In Ukrainian]

Shyrokun, K. 2024. Kytai gotuetsya vzyaty pid kontrol Taiwan sylovym metodom do 2027 roku, TSRU RBK-Ukraina (2024, August). [Online]. Available at: <https://salo.li/04A8479> [In Ukrainian].

Alviani, A., Pedrason, R. & Sudibyo, R. 2023. The Neo-Realism in AUKUS. *International Journal of Humanities Education And Social Sciences (IJHESS)*. Vol. 2. № 5. April. P. 1656–1661. [Online]. Available at: <https://salo.li/0E8c1E1>

Bateman, A. Undersea Cables and the Vulnerability of American Power. *Engelsberg Ideas*. [Online]. Available at: <https://salo.li/947E6A1>

Beaumont, J. Australia. *International Encyclopedia of the First World War*. [Online]. Available at: <https://salo.li/10aDebb>

Cheng, M. 2022. AUKUS: The Changing Dynamic and Its Regional Implications. *European Journal of Development Studies*. Vol. 2. [Online]. Available at: DOI:10.24018/ejdevelop.2022.2.1.63

Dziedzic, S. 2024. Japan to Take Part in AUKUS «Pillar 2», America's Ambassador to Japan Tells Wall Street Journal. *ABC*. [Online]. Available at: <https://salo.li/e7977FE>

Graham, E., Hemmings, J. & Rogers, J. 2024. The Case for AUKUS Public Diplomacy. *Britain's WORLD. The Council on Geostrategy's Online Magazine*. [Online]. Available at: <https://salo.li/A5130EA>

Hemmings, J. 2023. AUKUS: Enhancing Undersea Deterrence. *Britain's WORLD / The Council on Geostrategy's Online Magazine*. [Online]. Available at: <https://salo.li/4e4f8cE>

Kenny, M. 2024. AUKUS Security Pact. *Encyclopedia Britannica*. [Online]. Available at: <https://www.britannica.com/topic/AUKUS>

Kim, F. Australia, Japan Collaborating on Undersea Communication, Defense Capabilities. *Indo-Pacific Defense FORUM*. [Online]. Available at: <https://salo.li/94F4502>

Lewis, T. 2003. A War at Home. Comprehensive Guide to the First Japanese Attacks on Darwin. Darwin. *Tall Stories*. Darwin.

Liff, A., Hornung, J. 2023. Japan's New Security Policies: A Long Road to Full Implementation. *RAND*. [Online]. Available at: <https://salo.li/a66ceeD>

Macintyre, S. 2020. A Concise History of Australia. *Cambridge University Press*. Cambridge.

Medcalf, R. 2024. The Australian Way of War and Peace. *Engelsberg Ideas*. [Online]. Available at: <https://salo.li/737853b>

Perot, E. 2021. The Aukus agreement, what Repercussions for the European Union? *The Robert Schuman Foundation — European Issue*. [Online]. Available at: <https://salo.li/887b3d2>

Reynolds, W. 2024. Japan, AUKUS and the Future of Western Defence. *Engelsberg Ideas*. [Online]. Available at: <https://www.engelsbergideas.com>

Tiwari, S. 2024. Canada Wants «Nuclear Submarines» To Patrol Its Arctic Waters; Mulls Joining AUKUS Along With Japan. *The Eurasiantimes*. [Online]. Available at: <https://salo.li/2d45162>

Türkcan, M. 2022. AUKUS and the Return of Balance of Power Politics. *TRT World Research Centre*. [Online]. Available at: <https://salo.li/b38B55e>

Fitzhardinge, L. 1979. Hughes, William Morris (Billy) (1862–1952). *Australian Dictionary of Biography*. [Online]. Available at: <https://salo.li/06f8BF0>

Vergun, D. 2024. AUKUS Partners Consider Cooperation With Japan. *U.S. Department of Defense*. [Online]. Available at: <https://salo.li/936F219>